

7.1 Rettferdig fordeling av naturressursinntekter – forslag om å inkludere kraft- og havbruksinntekter i kommunenes inntektssystem

Forslag:

Lunner Arbeiderparti mener at dagens inntektssystem ikke i tilstrekkelig grad sikrer rettferdig fordeling mellom kommunene, og at store naturressursbaserte inntekter i dag bidrar til varige økonomiske forskjeller.

Lunner Arbeiderparti ber derfor regjeringen legge frem forslag om at:

1. Ekstraordinære inntekter som kraftinntekter og fra havbruk skal helt eller delvis inngå i inntekts- og utjevningssystemet for kommunene
2. Det etableres særskilte vertskommunetilskudd for å kompensere for faktiske ulemper og miljøbelastninger.
3. Endringene fases inn over tid.

Begrunnelse:

Det norske inntektssystemet for kommunene er bygget på et grunnleggende prinsipp om at alle innbyggere skal ha tilgang til likeverdige velferdstjenester, uavhengig av bosted. Systemet skal bidra til å utjevne økonomiske forskjeller mellom kommuner som følger av ulik skatteevne og ulike kostnadsforhold.

I dag holdes imidlertid flere betydelige inntektskilder utenfor inntektsutjevningen. Dette gjelder særlig kraftinntekter utover naturressursskatt (utbytte, konsesjonskraft, konsesjonsavgifter) og næringsinntekter fra havbruk.

Disse inntektene er sterkt konsentrert geografisk og bidrar til store og varige økonomiske forskjeller mellom kommuner, og gjør at dagens inntektssystem ikke oppfyller ut sitt mål om rettferdig fordeling.

Å inkludere kraft- og havbruksinntekter i utjevningen vil styrke likeverdige tjenester og øke legitimiteten til systemet, men kanskje viktigst sikre bedre nasjonal ressursforvaltning og bidra til et mer rettferdig velferdssamfunn.

Disse inntektene bør derfor, helt eller delvis, inngå i kommunenes inntektssystem, basert på prinsippet om rettferdig fordeling og likeverdige tjenester.

Rettferdighetsperspektivet

Vannkraft og havområder har i norsk forvaltnings- og rettstradisjon blitt ansett som nasjonale fellesgoder. De er ikke skapt av enkeltkommuner, men er gitt av natur og historie.

Det er derfor prinsipielt problematisk at verdiskapingen fra disse ressursene i så stor grad tilfaller enkeltkommuner uten utjevning, når inntektene ikke skyldes lokal innsats, innovasjon eller produktivitet, men geografisk tilfeldighet.

Når inntekter holdes utenfor utjevningen, skapes det strukturell ulikhet mellom kommuner.

Forskjeller i tjenestetilbud, skolekvalitet, omsorgsnivå og forebyggende tjenester kan i økende grad spores tilbake til ulik tilgang på naturressursinntekter – ikke til politiske prioriteringer eller effektiv drift.

Det grunnleggende målet for inntektssystemet er at innbyggernes tilgang til velferdstjenester ikke skal avhenge av bosted. Når enkelte kommuner har betydelig større økonomisk handlingsrom enn andre, undergraves dette målet i praksis og bryter med intensjonen om et solidarisk og sammenhengende velferdssamfunn.

7.2 Kommunene må sikres inntekter som setter dem i stand til å yte likeverdige tjenester til innbyggerne – uavhengig av hvor de bor.

Forslag:

Lunner Arbeiderparti vil at Akershus Arbeiderparti skal jobbe for at kommunenes inntekter må styrkes gjennom at:

- Arbeidet med å utjevne forskjeller kommunene imellom må fortsette, og det må gjøres slik at ulike kommuner ikke blir satt opp imot hverandre. I dette arbeidet må inntektene til de kommunene med lavest overføringer prioriteres.
- Alle rettigheter, normer osv. som staten pålegger kommunene må fullfinansieres.
- Staten må kompensere kommunene for kostnadsveksten.

Begrunnelse:

Stortinget vedtok endringer i inntektssystemet med virkning fra 2025. Disse endringene har bidratt til en liten forbedring i utjevningen av inntektsforskjellene vi ser mellom kommunene. Men fortsatt ser vi store forskjeller kommunene imellom, og med dette store forskjeller på hvilke tjenester innbyggerne i de ulike kommunene kan forvente å få.

Alle kommuner har samme krav til å levere lovpålagte tjenester til sine innbyggere, men kommunene har, på grunn av inntektsforskjeller, svært ulike forutsetninger for å tilby velferd for sine innbyggere. Forskjellene oppstår uavhengig av geografi, kommunestørrelse og politikk. Skillelinjene går særskilt mellom skattesvake og skattesterke kommuner. De skattesvake kommunene blir spesielt rammet ved at de ofte har sosioøkonomiske utfordringer med tilhørende utgiftsbehov, samme krav til å levere tjenester, men lavere inntekter til å yte tjenester for.

Skattesvake kommuner er skattesvake fordi innbyggerne i disse kommunene har et lavere inntektsnivå og dermed lavere skatteevne. Jo flere innbyggere en kommune har som er helt eller delvis på utsiden av arbeidslivet eller arbeider i lavtlønnsyrker, jo lavere vil skatteinngangen være. De kommunale inntektene til å yte tjenester overfor de nevnte gruppene vil dermed også bli lavere.

Skattesvake kommuner sliter ofte med å levere grunnleggende og lovpålagte tjenester. I sum gir det en selvforsterkende effekt hvor forskjellen mellom «rike» og «fattige» øker. På denne måten konserverer inntektssystemet forskjeller og sosial ulikhet.

Mange kommuner preges av en sterk kostnadsvekst som ikke fullt ut er kompensert av staten over år. Dette kombinert med demografiendringer, samt underfinansierte rettigheter og normer gjør det krevende å få inntekter og utgifter til å balansere. Denne situasjonen rammer de kommunene med lavest statlige overføringer spesielt.

Vi forventer at Arbeiderpartiet i Regjeringen fortsetter å ta denne problemstillingen på alvor, og legger Hurdalsplattformens ambisjon om å "Føre en økonomisk politikk som reduserer de økonomiske, sosiale og geografiske forskjellene i samfunnet" til grunn.

Lunner arbeiderparti forventer muligheten til å gi våre innbyggere det de har krav på – et likeverdig kommunalt tjenestetilbud.

7.3 Hadeland må bli en fullverdig del av det nye Akershus kollektivtilbud så snart som mulig

Forslag:

Lunner Arbeiderparti vil at Akershus Arbeiderparti skal jobbe for at Hadeland snarest blir en fullverdig del av Akershus også når det gjelder kollektivtilbudet som fylkeskommunen har et ansvar for.

Dette betyr bl.a. at:

- Nye kollektivruter må opprettes slik at innbyggerne på Hadeland kan reise i det nye Akershus på lik linje med andre innbyggere i det nye fylket.
- Det må sikres et godt skolebusstilbud slik at elver på Hadeland reelt kan benytte seg av Akershus sitt utdanningstilbud.
- Det må snarest etableres kollektivruter langs øst-vest-aksen, slik at det er mulig å reise kollektivt mellom Hadeland og Gardermoreregionen
- Det må jobbes for et mer rettferdig og bedre sonesystem i Ruter for at det skal bli enklere og billigere å pendle fra ytterkantene i Akershus
- Akershus Arbeiderparti må være en pådriver for en revisjon og endringen av dagens pris og sonesystem.

Begrunnelse:

Lunner en pendlerkommune, og Arbeiderpartiet har som mål at det skal være enkelt, praktisk og rimelig å velge kollektivtransport i hverdagen.

Lunner kommune har vært en del av Viken fylkeskommune siden 2020 og av Akershus fylkeskommune fra 01.01.2024.

Innlandstrafikk driver fremdeles kollektivtilbudet i kommunen på grunn av inngåtte kontrakter, men Ruter skal overta ansvaret for kollektivtrafikken i Lunner kommune og vi skal fullt og helt inkluderes i Ruters takst- og sonesystem.

Folk i Lunner var skuffet over at det nesten tok 3 år å få på plass tog avtalen. Tilknytningen til Ruters prisområde og system var et viktig argument for fylkesbytte for svært mange og vi vil derfor jobbe for oss at dette ikke gjentar seg når Ruter overtar ansvaret for det øvrige kollektivtilbud. Nå har det gått over 5 år siden vi ble en del av nytt fylke, men fortsatt drives kollektivtilbudet i vår kommune av en annen fylkeskommune – dette må det gjøres noe med.

7.4 Ny trase og dobbeltsporet bane på strekningen Oslo S – Roa

Forslag:

Lunner Arbeiderparti vil at Akershus Arbeiderparti skal jobbe for ny trase og dobbeltsporet bane på strekningen Oslo S – Roa, med spesiell prioritet Oslo S-Hakadal st.

Ny trase ut av Oslo må planavklares så raskt som mulig og det må settes av midler i inneværende nasjonal transportplan periode til arbeid slik at det blir mulig å prioritere dette inn i ny NTP. En felles planlegging av Rv4 og Gjøvikbanen fra Oslo S - Hakadal st. bør vurderes. I tillegg må Gjøvikbanen rustes opp til en standard som reduserer reisetid og øker antall avganger.

Begrunnelse:

Sammen er Nittedal og Hadeland en vekstregion og har stort potensiale for videre vekst både på kort og lang sikt både i antall arbeidsplasser og nye innbyggere.

Vekst i denne regionen er bra for hele Akershus, da bedre kollektivdekning vil åpne opp for en utvidet bo- og arbeidsmarkedsregion nordover gjennom Nittedal og på Hadeland. Det vil lette presset på andre områder i Akershus og Oslo vesentlig og vil være svært gunstig i arbeidet med å utvikle hovedstadsregionen.

En utbygd Gjøvikbane vil redusere biltrafikken inn mot Oslo sentrum, flytte flere folk fra bil til bane, øke bokvalitetene i Groruddalen og bidra til at Rv4 endres fra en ulykkesbelastet vei, til entrygg og effektiv vei for trafikantene.

Skal vi lykkes med å hente ut potensialet i vår region er vi avhengig av å ha en moderne infrastruktur tilpasset de krav og forventninger befolkning og næringsliv stiller.

Da må vi få Gjøvikbanen høyere på prioriteringslisten for å redusere reisetiden og for å øke antall avganger.

I et nasjonalt perspektiv er det ønskelig å utnytte jernbanen til mer godstransport, men skal man gjøre det med Bergensbanen over Roa uten at det går på bekostning av persontransporten, trengs det flere kryssningsspor og større sporkapasitet mellom Brynsbakken og Oslo S.

7.5 Helhetlig utbygging av Riksvei 4!

Forslag:

Lunner Arbeiderparti ønsker at Akershus Arbeiderparti skal jobbe for å sikre at helhetlig og sammenhengende utbygging av Riksvei 4, med spesiell prioritet på ny vegløsning på strekningen Nittedal-Oslo, inkl. nødvendige tunneler, blir prioritert i neste NTP-periode.

Dette forutsetter samtidig ferdig avklaring av tidligere foreslåtte vegtraseer (bl.a. Fossumdiagonalen), slik at Rv4 på en effektiv og formålstjenlig måte kan kobles på Rv 163, Alna og E6.

Begrunnelse:

En helhetlig oppgradering av Riksvei 4 **er et av få samfunnsøkonomisk lønnsomme veiprosjekter** i Norge. Derfor ligger det sterke anbefalinger fra både Nye Veier og Statens vegvesen om nettopp prioritere Riksvei 4 – dessverre fulgte ikke forrige regjeringen opp dette i forslag til ny nasjonal transportplan.

Arbeiderpartiet i regjering skal stå i front for en satsing der vi skal investere i gode vilkår for næringer som sikrer arbeidsplasser og viktige eksportinntekter. En viktig del av denne satsingen er å investere i nødvendig og viktig infrastruktur som næringslivet er helt avhengig av for å henge med i internasjonal konkurranse.

Langs Riksvei 4 er ligger en lang rekke industribedrifter og noen av Norges største og mest innovative industriklynger. Det står om 32 000 arbeidsplasser i bedrifter som sikrer gode valuta- og skatteinntekter. Bedriftene omsetter for om lag 80 milliarder kroner.

Felles for bedriftene er et stort behov for transport og for å levere produkter til kunder og få varer inn til bedriftene.

Den største utfordringen på rv4 i dager den manglende fremkommeligheten på strekningen gjennom Nittedal og Oslo, med store køproblemer og trafikkfarlig vei. Dette er en merkbar konkurranseulemp for næringslivet, og spesielt eksportindustrien på Raufoss og industrien på Gjelleråsen.

En ny Rv4 vil utløse et meget stort verdiskapingspotensial og legge grunnlaget for en økt produksjon og eksport fra nasjonalt viktige industriklynger og enkeltbedrifter som har behov for langt bedre tilgang til havn, Alnaterminal og utland. Det vil utvide de største og viktigste arbeidsmarkeds- og næringsregioner nord for Oslo.

For de arbeidspendlerne som ikke har tog som et alternativ, er det en belastning å stå i kø på Rv4, mellom Rotnes og Oslo, og mellom Gjelleråsen og Hvam. Bare fra Hadeland og fra Nittedal pendler 8000 arbeidstakere daglig til og fra Oslo. Det er ikke behov for 4-felts langs hele Rv4, men en vei som sikrer god fremkommelighet og tar høyde for fremtidig trafikkvekst.

7.7 Palestina skal bygges opp igjen!

Situasjonen i Palestina, og særlig på Gazastripen, er en alvorlig humanitær krise. Tusenvis av sivile har mistet hjemmene sine, og grunnleggende samfunnsfunksjoner som skoler, sykehus og vann- og strømforsyning er ødelagt. Lunner Arbeiderparti mener Norge har et særlig ansvar for å bidra mer aktivt, både humanitært og politisk.

Norge må øke bistanden til Palestina og ta en tydelig rolle i gjenoppbyggingen av boliger, skoler, helsetjenester og kritisk infrastruktur. Denne bistanden må gå direkte til sivile og til formål som sikrer grunnleggende livsvilkår, og den må organiseres på en måte som hindrer politisk eller militær kontroll og innblanding fra okkupasjonsmakten.

En umiddelbar og varig våpenhvile er en forutsetning for all gjenoppbygging. Når våpenhvilen er på plass, må arbeidet med å bygge opp Gaza starte uten forsinkelser. Humanitær hjelp og gjenoppbygging kan ikke vente, og sivile må sikres trygghet, verdighet og håp for framtiden.

Samtidig kan ikke gjenoppbygging skje isolert fra politiske løsninger. Norge må bruke sin stemme internasjonalt til å legge press for en rettferdig og varig fred, slutt på okkupasjonen og en tostatsløsning i tråd med folkeretten. Bare gjennom kombinasjonen av humanitær innsats og tydelig politisk ansvar kan grunnlaget for fred og stabilitet legges.

Lunner Arbeiderparti ønsker at:

- Norge må øke bistanden til Palestina og bidra aktivt i gjenoppbyggingen av boliger, skoler, sykehus og kritisk infrastruktur.
- Bistand må gå direkte til sivile og gjenoppbygging av essensiell infrastruktur, og må skje uten israelsk kontroll eller innblanding.
- En umiddelbar og varig våpenhvile må respekteres - og gjenoppbyggingen av Gaza må starte som et resultat av våpenhvilen.
- Arbeidet med gjenoppbygging må kombineres med politisk press for en rettferdig fred, slutt på okkupasjonen og en tostatsløsning.

7.8 Et boligløft for dem som trenger det mest

Arbeiderpartiet mener det er grunnleggende urettferdig at det kun er de mest velstående av oss som kan klare å komme seg inn på boligmarkedet som ung, og vil at det skal bli lettere å komme inn på boligmarkedet for alle, uavhengig av inntekten din eller av inntekten til foreldrene dine.

Alle skal kunne eie sitt eget hjem, men det må også være trygt og rimelig å leie. Vi må i større grad sørge for at leietakers rettigheter blir ivaretatt, og at vi har et profesjonalisert, rettferdig og forutsigbart leiemarked. Vi må også sørge for at dem som er nederst ved bordet opplever trygge boforhold og tak over hodet.

Alle skal ha et sted å sove:

Fra 2021 har antallet hjemløse i Norge økt fra rundt 3200 til 4700 mennesker i 2025. Det var 645 familier med barn i midlertidige botilbud i 2024, nesten tre ganger så mange som i 2020. Mange barnefamilier med lav inntekt opplever ikke å ha råd til å betale for trygge og gode hjem.

Samtidig som leieprisene presser lavinntektsfamilier ut av byene, strekker ikke dagens bostøtteordning til. Stadig færre klarer å dekke tilstrekkelig del av leien sin med dagens bostøtte, og den tar ikke høyde for den spesielt høye prisveksten i byene. Kommunene er ikke rigget for å ta imot dem som trenger det. Dermed er det mange som havner i gapet mellom det kommunale boligmarkedet og det private, og dessverre ikke har mulighet for å komme seg inn i verken av dem.

Hvis vi skal hjelpe dem som trenger det mest må vi både forbedre dagens bostøtteordning for å lette på pågangen til kommunale boliger, samt investere i kommunale boliger og jobbe for at de boligene som eksisterer får et nødvendig ansiktsløft.

Lunner Arbeiderparti vil:

- Trappe opp statlige bostøtteordningen og sørge for at den følger boligprisutviklingen hvert år
- Bygge flere boliger for mennesker som sliter med rus og andre psykiske helseproblemer, og sikre flere nødboliger
- Øke statlige tilskudd til bygging av kommunale boliger.
- Sikre mer trygghet og forutsigbarhet for leietakere av kommunale boliger.

Trygt leiemarked for alle:

I byer som Oslo, Stavanger og Trondheim øker leieprisene langt mer enn den generelle prisveksten i samfunnet. Hovedårsakene handler om lav boligbygging og høy konkurranse om boligene, kombinert med et skjevt maktforhold, i favør utleier. De største prisøkningene kommer som følge av at tidsbestemte kontrakter går ut, noe som gjør at utleieren står fritt til å forhandle med hvem de vil. Med høy etterspørsel og lavt tilbud på boligmarkedet i de store byene kan det føre til urimelig høye prisøkninger for en vanlig leietaker.

De fleste leietakere er unge i jobb uten egenkapital, lavtlønnede eller studenter. Alle er sårbare for betydelige prisøkninger, og risikerer å havne i en ond spiral der man hverken har råd til å spare opp for å kjøpe en egen bolig, eller betale husleie. AUF vil at alle skal ha et trygt hjem, uavhengig av livssituasjon, inntekt eller av inntekten til foreldrene dine. Da må vi ha et leiemarked som er ryddig og tilgjengelig for alle, med en ny og oppdatert husleielov som styrker leietakeres rettigheter.

Lunner Arbeiderparti vil:

- Gi ny husleielov styrket oppsigelsesvern og bedre beskyttelse mot ulovlige leieøkninger.
- Innføre et registerkrav for alle private utleiere slik at det blir lettere å føre kontroller for boliger som i dag leies ut.
- Vurdere å opprette et utleietilsyn, på lik linje med Arbeidstilsynet, for å ivareta bomiljøene og lovverket i private utleieboliger.

Arbeidsfolk må ha hjem:

LOs Fagarbeiderindeks for 2025 viser at en enslig helsefagarbeider kun har råd til 6% av boligene til salgs i Norge, og under 1% i store byer som Oslo, Bergen, Stavanger/Sandnes og Trondheim. I små og mellomstore byer har en helsefagarbeider råd til å kjøpe mellom 1 og 5% av boligene.

Samtidig vet vi at vi kommer til at vi kommer til å mangle arbeidskraften til fagarbeidere i årene som kommer. Ifølge LO mangler landet nesten 75 000 fagarbeidere, og behovet kommer til å øke i årene framover. Unge fagarbeidere har ikke råd til å bo i nærområder der de jobber. Dersom vi skal holde på eierlinjen i på boligmarkedet, og sikre at vi har nok arbeidskraft, må vi ha en boligpolitikk som gir unge en reell mulighet å komme seg inn på boligmarkedet. Da må man gi unge mulighet til å få startlån og styrke husbanken slik at de kan nå sitt samfunns mål.

Lunner Arbeiderparti vil:

- Opprette en nasjonal boligplan som tar for seg boligbehov i hele landet, Husbankens rolle og muligheten for en ikke-kommersiell boligsektor.
- Fortsatt styrke og øke bevilgningene til Husbanken
- Prioritere startlån med gode rammevilkår til unge og barnefamilier som et verktøy til å få folk fra å leie bolig til å eie bolig.
- Etablere en ordning der Husbanken bidrar med en eierandel i boliger tilsvarende egenkapitalkravet til låntakere som har betalingsevne, men ikke har nok egenkapital.
- Utrede for boplikt i områder med boligmangel